

IMIĘ *STANISŁAW* I JEGO DERYWATY W OJKONIMII POLSKI W ASPEKTCIE HISTORYCZNO-KULTUROWYM

Słowa tematyczne: imię chrześcijańskie o rodowodzie słowiańskim, formy pochodne, toponimy odantroponimiczne, warstwy chronologiczne, motywacja

1. UWAGI WSTĘPNE

W ostatnich latach polskie toponimy odantroponimiczne doczekały się kilkunastu opracowań (np. Czopek-Kopciuch, 2017; Górny, 2011; 2017a, b; 2018a, b; Magda-Czekaj, 2019; Skowronek, 2019; Wójcik, 2017). Niektóre z tych tekstów powstały w ramach realizowanego w Pracowni Onomastyki Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie projektu „Imiona jako podstawy nazw geograficznych Polski”. Niniejszy artykuł poświęcony polskim nazwom miejscowym motywowanym imieniem *Stanisław*, jego żeńskim odpowiednikiem i derywatami, stanowi kontynuację problematyki zogniskowanej wokół wielowymiarowych relacji między dwiema kategoriami nazewniczymi: toponimami i antroponimami. Podstawowym celem artykułu jest ukazanie stopnia rozpowszechnienia jednego z najpopularniejszych imion męskich i jego licznych form pochodnych w nazwach miejscowych z obszaru Polski, zarówno tych najstarszych, powstałych do końca XVI wieku, i nowszych, tworzonych zwłaszcza w XIX i pierwszej połowie XX wieku na wzór średniowiecznych modeli nazewniczych. Istotny jest tu aspekt frekwencyjno-geograficzny, ale też historyczno-kulturowy związany z przyczyną/amí wysokiej częstości użycia w ojkonimii imienia notowanego w źródłach średniowiecznych co najmniej od XIII wieku (zob. Malec, 1971, s. 115, por. SSNO)¹.

Materiał badawczy pochodzi ze słownika „Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany” (dalej NMPol), nie obejmuje zatem nazw (historycznych i współczesnych), które nie zostały uwzględnione w tym opracowaniu.

¹ Według H. Frosa i F. Sowy (2004, s. 294) imię *Stanisław* poświadczane było już w XI wieku.

Imię słowiańskie *Stanisław*, z formą imperatywu na *-i* w pierwszym członie (*stani-*) oraz *-sław* w drugim, o prawdopodobnym pierwotnym znaczeniu 'oby stał się sławny' (Grzenia, 2002, s. 296; Fros, Sowa, 2004, s. 294; Malec, 1971, s. 115; Sowa, 2003, s. 181), to jedno z najpopularniejszych imion męskich w Polsce, począwszy od wieków średnich, a także jedna z najczęstszych podstaw imiennych w polskiej toponimii (po imionach *Jan*, *Adam*, *Piotr/Pietr*, a przed *Michał*, *Józef*, *Aleksander*²). Na popularność imienia *Stanisław* wpływ miała niewątpliwie kultura religijna, gdyż imię to — należące pierwotnie do złożonych imion słowiańskich, a następnie włączone do kanonu imion chrześcijańskich — łączono już we wczesnym średniowieczu z kultem świętego Stanisława ze Szczepanowa, biskupa i męczennika, kanonizowanego w 1253 roku, a później także z kultem św. Stanisława Kostki, patrona młodzieży, zmarłego w 1568 roku, kanonizowanego w 1726 roku (zob. Malec, 1994a, b). Kult ten miał szeroki zasięg, również poza Polską. W źródłach staropolskich notowane jest też imię żeńskie *Stanisława* (ok. 1265 SSNO) oraz liczne formy pochodne (zdrobnienia i skrócenia imienia *Stanisław*), takie jak: *Stan/Stań*, *Stanio*, *Stanek*, *Staniek*, *Stanko*, *Stenko*, *Stanik*, *Stach*, *Stachan*, *Stacho*, *Stachosz*, *Stachno*, *Stachnik*, *Stachoń*, *Stachura*, *Staniec*, *Stanieczek*, *Stanisz*, *Stanosz*, *Stanusz*, *Stasz*, *Staszak*, *Staszek*, *Staszyc*, *Staszeczko*, *Staszczel*, *Stanosz*, też *S(z)tancel*, *S(z)tancyl*, *S(z)tencel*, *S(z)tencyl* (SSNO; Malec, 1982). Część z nich została zachowana w nazewnictwie geograficznym Polski (zob. niżej). W XX wieku frekwencja imienia *Stanisław* również była wysoka. Według „Słownika imion współcześnie w Polsce używanych” (Rymut, 1995) imię męskie nadano 826 229 razy, a żeńskie — 333 176. Imię *Stanisław* cieszyło się dużą popularnością aż do lat dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy to zdecydowanie zmalała liczba nadań. Imię *Stanisława* wybierano dla dziewcząt coraz rzadziej, począwszy od lat siedemdziesiątych XX wieku. Wśród innych dwudziestowiecznych nadań można odnotować takie imiona, jak: *Stanislaus* (5), *Stanislaw* (1), *Stanislava* (2), *Stanka* (2), *Stanko* (2), *Stasia* (1), *Staszko* (1). Dla porównania warto przytoczyć dane frekwencyjne zawarte w obszernym opracowaniu dotyczącym imion częstych w latach 1995–2010 autorstwa Pawła Swobody (2013). Imię *Stanisław* w tym okresie z liczbą użyc 13 213 plasuje się w piątej dziesiątce na miejscu 53. (w latach 1981–1990 ma rangę 48, a od początku XX wieku do 1994 roku zajmuje 2. miejsce po imieniu *Jan*). Wskazuje to na ponowny wzrost liczby nadań od połowy lat dziewięćdziesiątych. Natomiast niską frekwencję ma imię *Stanisława*, które nie znalazło się na liście 100 najczęstszych imion żeńskich w latach 1995–2010, mimo że w XX wieku należało do imion popularnych, zajmując 22. miejsce (Swoboda, 2013, s. 25, 33). Do najrzadszych imion w Polsce w latach 1995–2010 należą m.in. imiona *Stanislav*, *Stanislaw* (po 5 nadań), będące

² O imieniu *Aleksander* w podstawie toponimów, zob. Bijak, 2021, s. 29–41.

wariantami graficznymi imienia *Stanisław* (Czopek-Kopciuch, 2013, s. 71–93). Męskie imię dwuczłonowe znalazło się również na liście frekwencyjnej 100 najczęściej nadawanych imion na przełomie XX i XXI wieku w 39 największych miastach Polski z frekwencją 5351 (42. miejsce na liście wielkowiejskiej, 53. na liście ogólnopolskiej, 41. na liście mazowieckiej i 22. na liście warszawskiej) (Skowronek, 2013, s. 111).

Od imienia *Stanisław* i jego derywatów pochodzi wiele nazwisk. Już w okresie staropolskim w funkcji drugiego określenia występują m.in. antroponimy: *Stachna*, *Stachnic(z)*, *Stachnikowic(z)*, *Stachowic(z)*, *Stachiewicz(z)*, *Stachura*, *Stachurzyc*, *Stacher*, *Stachyra*, *Stachyrzyna* (fem.), *Stanek*, *Staniak*, *Stanik*, *Stanisławowic*, *Staniszowic*, *Staniszewic*, *Stankowic(z)*, *Stanowic(z)*. Liczba nazwisk motywowanych imieniem *Stanisław* i derywatami wzrasta w średniopolszczyźnie (AntrP IV, s. 339–340, 341–342), a obecnie nazwiska te, z których znaczna część ma wysoką frekwencję (zob. ISNP), tworzą gniazda onimiczne obejmujące wiele jednostek nazewniczych (zob. Rymut, 2001, s. 472, 474–476, 478).

Na bazie imienia *Stanisław* wraz z derywatami powstało około 150 struktur ojkonimicznych. Czy stała popularność imienia w związku z chrześcijańską motywacją mogła mieć wpływ na liczbę utworzonych od niego toponimów? Czy znaczenie miał żywy kult świętych w średniowieczu, tradycje patriotyczne w okresie rozbiorów, a może chodziło jedynie o przywołanie i utrwalenie w nazwie miejscowej imienia konkretnej osoby (w tym właściciela osady)? W artykule podejmuję próbę odpowiedzi na powyższe pytania.

2. OJKONIMY POCHODZĄCE OD IMIENIA *STANISŁAW* I JEGO ŻEŃSKIEGO ODPOWIEDNIKA

Wśród toponimów odantroponimicznych utworzonych do końca XVI wieku wyróżnia się trzy podstawowe modele nazewnicze: nazwy dzierżawcze z przyrostkami *-j-*, *-ow-* / *-ew-*, *-in-*, *-sk-*, nazwy patronimiczne z suf. *-ice* (*-ewice*, *-owice*), *-ęta* oraz nazwy rodowe w formie pluralnej. Zdecydowana większość najstarszych ojkonimów tworzona była od imion rodzimych (dwuczłonowych). Imiona chrześcijańskie rzadziej stanowiły podstawę nazw miejscowych w okresie staropolskim, większą częstotliwość użycia w toponimii miały natomiast w kolejnych stuleciach. *Stanisław* to staropolskie imię złożone, ale jednocześnie imię świętych patronów. Stanowi bazę ojkonimów średniowiecznych, ale największą produktywność wykazuje w XIX i XX wieku³.

³ O imieniu *Kazimierz* (słowiańskim, ale włączonym do kanonu imion chrześcijańskich) i jego derywatach w toponimii Polski, zob. Bijak, 2001, s. 125–135.

2.1. Toponimy z imieniem *Stanisław* w podstawie prezentują różne modele strukturalne. Brak wśród nich nazw rodowych⁴. Nazwa miejscowa *Stanisław* (dziś dwie wsi *Stanisław Dolny* i *Stanisław Górny* w gm. Kalwaria Zebrzydowska i Wadowice, młp.) to jeden z najstarszych wśród omawianych ojkonimów z pierwszą notacją w 1388 r. (in Pascouicz et *Stanislaw villis, Stanislawie* 1581)⁵. Z 1218 r. pochodzi natomiast zapis *villa Stanizlai* (od XIV w. nazwa niem. Wilhelmsdorf, następnie Wilmsdorf, Willmannsdorf). Współczesna nazwa *Stanisławów* (gm. Męcinka, dłśl.) została ustalona urzędowo po 1945 r.

Pierwsze zapisy w XIV wieku mają nazwy patronimiczne z suf. *-ice* wskazujące pierwotnie na relacje zależnościowe wobec osoby noszącej imię *Stanisław*: *Stanislawice*, wś w gm. Koniecpol, śl. — *Stanislawicz* 1393, *Stanislawicze* 1511; *Stanislawice*, dziś cz. wsi Siedliska, dawniej wś w gm. Koszyce, młp. — de *Stanislawicz* 1379, in *Stanislawice* 1400; *Stanislawice*, wś w gm. Kłaj, młp. — *Stanislawicze* 1364; *Stanislawice*, przysiółek notowany do 1967 r., dawniej wś w gm. Wyciąże, młp. — in *Stanislawicz* 1389, *Stanislawicze* 1470–1480; *Stanislawice*, wś w gm. Bedlno, łódz. — *Stanislawice* 1387.

W wiekach średnich powstała także nazwa dzierżawcza *Stanisławowo*, z suf. *-owo* (prawdopodobnie od imienia właściciela osady) identyfikująca wieś w gm. Września, wlkp. — *Stanisławowo* 1463. Do nielicznych należą ponadto ojkonimy szesnastowieczne, a wśród nich: nazwa posesywna *Stanisławowo*, z suf. *-owo* (†*Stanisławowo* 1562), odnosząca się dawniej do przedmieścia Poznania (dziś Miasteczko i Święty Roch, cz. Poznania, wlkp.); ojkonim *Stanisławów* z suf. *-ów* (dziś trzy wsi: *Stanisławów*, *Kolonia Stanisławów*, *Mały Stanisławów* w gm. Stanisławów, maz.), powstały w 1523 roku od imienia założyciela miasta (w miejsce nazwy wsi Cisek — *Czyssek* 1361, która uzyskała prawa miejskie od Janusza III i Stanisława); ojkonim *Stanisławie* (wś w gm. Tczew, pom.), utworzony na wzór nazw miejscowych z suf. *-je* (*Stanislawie* 1534)⁶; toponim dzierżawczy *Stanislawowo* 1597–1598, *Stanislawowa* 1609 (dziś Stanclewo w gm. Biskupiec, warm.-maz.), od imienia biskupa Stanisława Hozjusza, założyciela wsi.

Imię *Stanisław* stanowiło podstawę nielicznych ojkonimów powstałych do końca XVI wieku i zaliczanych do najstarszej warstwy nazewnictwa. Wśród nich znajduje się nazwa *Stanisław*, pięć ojkonimów z sufiksem *-ice* (*Stanislawice*), trzy nazwy z *-owo* (*Stanisławowo*), jedna z *-ów* (*Stanisławów*) oraz toponim *Stanisławie*. Na tej podstawie trudno wysuwać wnioski o szczególnej produktywności imienia

⁴ Toponimy motywowane imieniem złożonym *Stanisław* nie występują na Mazowszu do końca XVI wieku (zob. Wójcik, 2017, s. 303–321), nie dziwi zatem brak w materiale nazw rodowych typowych dla tego obszaru.

⁵ Zapisy źródłowe i informacje dotyczące lokalizacji podają za NMPol.

⁶ Wcześniejsze nazwy obiektu to m.in.: *Stoyslaw* (1258), *Stoslawe* (1293), *Steyslaw* 1402–1415, *Stenczlaw* 1445, a zatem miejscowość istniała co najmniej od XIII wieku (NMPol XV 136).

Stanisław w okresie średniowiecza, co mogłoby być widoczne również w warstwie toponimicznej. Obiekty identyfikowane nazwami z imieniem *Stanisław* w podstawie zlokalizowane są przede wszystkim w Małopolsce (głównie nazwy patronimiczne), rzadziej w Wielkopolsce, na Mazowszu i Śląsku, jednostkowo na Pomorzu i Warmii. Odnosić należy również późniejsze zmiany formy tych nazw (trwale lub chwilowe) związane z dodaniem do nazwy podstawowej członów odróżniających w związku z podziałem osady (*Stanisław Dolny* i *Górny*, wcześniej *Półstanisławice* — *Polsthanysławicze* 1470–1480), a także ze zmianami leksykalnymi prowadzącymi do wyeliminowania nazwy dawnej na rzecz nazw nowych (*Stanisławowo* > Miasteczko). Obserwuje się również typowe dla nazewnictwa miejscowego nieustabilizowanie morfologiczne (najczęściej w obrębie tego samego modelu nazwotwórczego, choć nie zawsze). Dotyczy to np. nazw *Stanisławice* i *Stanisławowice* w gm. Koszyce i gm. Bedlno (suf. *-ice* i rozszerzony morfemem *-ow-* suf. *-owice*), *Stanisławice/Stanisławie/Stanisławy* w gm. Kłaj (suf. patronimiczny *-ice*, dzierżawczy *-je* i pluralna forma bezsufiksalna). Wprowadzanie członów odróżniających przyczyniło się do funkcjonowania nazw obocznych desygnujących ten sam obiekt w ciągu wieków, np.: *Stanisławice Maior*, *Stanisławice Orłowskie*, *Stanisławice Tarnowskie* (dziś *Stanisławice*, gm. Bedlno).

2.2. Następne wieki przynoszą kolejne nadania nazw. Z 1647 roku pochodzi zapis *Stanisławka* (kol., dawniej wś w gm. Zławieś Wielka, kuj.-pom.), który odnosi się do obiektu istniejącego co najmniej od XV wieku, ale identyfikowanego wcześniej nazwą niemiecką *Erlenmühle*. Wskazać można ponadto kilka nazw osiemnastowiecznych od imienia *Stanisław*, z suf. *-(ow)ice*: *Stanisławice*, wś w gm. Gidle, łódz. — de *Stanisławice* 1785; *Stanisławice*, wś w gm. Kozienice, maz. — *Stanisławowice* 1783–1784, *Stanisławice* 1787, a także z suf. *-ów*, *-owa*, *-owo*: *Stanisławowo*, wś w gm. Zbójna, podl. — *Stanisławow* 1783, *Stanisławowa* 1808, *Stanisławowo* 1890; *Stanisławowo*, dziś cz. wsi Grabowiec, dawniej wś w gm. Grudziądz, kuj.-pom. — *Stanisławo* 1789, *Stanisławowo* 1890⁷; *Stanisławów*, wś w gm. Złoczew, łódz. — *Stanisławow* 1783–1784. W XVIII wieku notowane były także nazwy oboczne z suf. *-ów*, *-czyk* (*Stanisławów*, *Stanisławczyk*) denotujące dawne miasteczko, dziś wieś w gm. Przemyśl (podkarp.), a upamiętniające Jana Stanisława Fredrę, który założył miejscowość w XVII wieku. Od imienia *Stanisław* pochodzi także nazwa *Stanisławka*, z suf. *-ka* (wś w gm. Szubin, kuj.-pom.), która w źródłach osiemnastowiecznych notowana była także w postaci *Stanisławowo* (1750–1760), a w XIX wieku w formie pluralnej *Stanisławki* (1846). Postać plurale tantum *Stanisławki* ma obecna nazwa wsi w gm. Wąbrzeźno

⁷ Nazwa miejscowości, założonej w 1765 roku, może upamiętniać króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (NMPol XV 138).

(kuj.-pom.), z pierwszym zapisem *Stanislawken* 1772/1773, a formę zestawienia nazwa *Stanisławów Skrzański* (wś w gm. Gostynin, maz.) początkowo znana pod nazwą *Budy Skrzańskie* (1789).

2.3. Najliczniejszą grupę oikonimów zachowujących w podstawie imię *Stanisław* stanowią niewątpliwie nazwy należące do młodszej warstwy chronologicznej, których pierwsze zapisy pojawiają się w dokumentach i wykazach z XIX i XX wieku.

Wśród nich największą frekwencję (około 50 jednostek) mają nazwy utworzone przy użyciu sufiksu *-ów*. Są to nazwy pamiątkowe (często o znanej motywacji) lub dzierzawcze bądź utworzone na wzór nazw posesyjnych: *Stanisławów*, wś w gm. Ulan-Majorat, lub. (1877); *Stanisławów*, kol., dawniej wś w gm. Wola Uhruska, lub. (*Stanisławów*, folw. 1921); *Stanisławów*, wś w gm. Żmudź, lub. (1859); *Stanisławów*, wś w gm. Lipie, śl. (1884 — od imienia Stanisława Bednarka, rolnika w kolonii *Stanisławów*); *Stanisławów*, os., dawniej wś w gm. Praszka, opol. (kol. *Stanisławów* 1935); *Stanisławów*, wś w gm. Przyrów, śl. (1870); *Stanisławów*, cz. Kielc, dawniej wś, święt. (1877); *Stanisławów*, wś w gm. Chodów, wlkp. (1921); *Stanisławów*, cz. wsi Borki, dawniej wś w gm. Kramsk, wlkp. (*Stanisławowo* 1843, *Stanisławów* 1868, 1877); *Stanisławów*, cz. wsi Drzewce, dawniej wś w gm. Olszówka, wlkp. (1902); *Stanisławów*, wś w gm. Uniejów, wlkp. (1876 — od im. właściciela Stanisława Zalewskiego); *Stanisławów*, wś w gm. Zagórów, wlkp. (*Stanisławowo* 1843, *Stanisławów*, os. leśna i folwark 1881, 1890); *Stanisławów*, przys. wsi Tomaszów, dawniej wś w gm. Puławy, lub. (1890); *Stanisławów*, wś w gm. Opole Lubelskie, lub. (1827); *Stanisławów*, wś w gm. Dąbrówka, maz. (*Stanisławów*, kol. 1921); *Stanisławów*, wś w gm. Falków, święt. (1879); *Stanisławów*, cz. wsi Kotuszów, okresowo wś w gm. Aleksandrów, święt. (1894); *Stanisławów*, wś w gm. Paradyż, łódz. (1890); *Stanisławów*, wś w gm. Rzezyczka, łódz. (*Stanisławów*, kol. 1921); *Stanisławów*, wś w gm. Sulmierzyce, łódz. (1847); *Stanisławów*, dziś dwie wsi *Stanisławów Drugi* i *Stanisławów Pierwszy* w gm. Szczerców, łódz. (Kolonia *Stanisławów* 1844); *Stanisławów*, wś w gm. Tuszyn, łódz. (1877); *Stanisławów*, wś w gm. Wolbórz, łódz. (1899–1900); *Stanisławów*, wś w gm. Żelechlinek, łódz. (1899–1900); *Stanisławów*, cz. wsi Tretki, dawniej wś w gm. Dobrzelin, łódz. (1921); *Stanisławów*, cz. wsi Natolin Kiernoski, dawniej wś w gm. Kiernoza, łódz. (*Stanisławów*, kol. 1933); *Stanisławów*, wś w gm. Kutno, łódz. (1921); *Stanisławów*, wś w gm. Oporów, łódz. (1865); *Stanisławów*, wś w gm. Rataje, maz. (1877); *Stanisławów*, wś w gm. Głowaczów, maz. (1877 — nazwa może nawiązywać do sąsiedniej wsi *Stanisławice*); *Stanisławów*, cz. wsi Augustów, dawniej wś w gm. Grabów nad Pilicą, maz. (1837 — prawdopodobnie nazwa upamiętniająca Stanisława Augusta Poniatowskiego); *Stanisławów*, wś w gm. Odrzywół, maz. (1827); *Stanisławów*, wś w gm. Policzna, maz. (*Stanisławowo*, kol. 1921); *Stanisławów*, wś w gm. Promna, maz. (1902); *Stanisławów*, wś w gm. Skaryszew,

maz. (1877); *Stanisławów*, wś w gm. Wierzbica, maz. (1877); *Stanisławów*, wś w gm. Stanin, lub. (1904); *Stanisławów*, dziś *Stanisławów Nowy* i *Stanisławów Stary*, dwie wsi w gm. Lutomiersk, łódz. (*Stanisławów stary*, *Stanisławów nowy*, dwie kol. 1877); *Stanisławów*, wś w gm. Mokrsko, łódz. (*Zadwornik* 1802–1803, *Stanisławów* 1839); *Stanisławów*, wś w gm. Osjaków, łódz. (*Stanisławów*, kol. 1921); *Stanisławów*, wś w gm. Wodzierady, łódz. (1877); *Stanisławów*, wś w gm. Baranów, maz. (1870 — nazwa być może upamiętnia Stanisława Potockiego); *Stanisławów*, wś w gm. Biała Rawska, łódz. (1802–1803); *Stanisławów*, dziś *Stanisławów-Majątek*, cz. wsi Rulice, i *Stanisławów*, leśn. i gaj., okresowo wś w gm. Bielawy, łódz. (*Stanisławów*, folw. 1921 — nazwa upamiętniająca Stanisława Jana Grabińskiego); *Stanisławów*, przys., dawniej wś w gm. Baćkowice, świąt. (*Moskwa* 1885, *Stanisławów*, wś 1921)⁸; *Stanisławów*, wś w gm. Leoncin, maz. (1860); *Stanisławów*, wś w gm. Stare Babice, maz. (1921); *Stanisławów*, wś w gm. Józefów, lub. (1802 — od imienia syna Andrzeja Zamojskiego, wieś powstała w 1791 roku)⁹. Nazwy te identyfikują obiekty zlokalizowane na terenie obecnych województw: łódzkiego (17), mazowieckiego (12), lubelskiego (7), wielkopolskiego (5), świętokrzyskiego (4), śląskiego (2), opolskiego (1).

Zdecydowanie mniej jest ojkonimów z imieniem *Stanisław* w podstawie utworzonych za pomocą suf. *-owo* (jedynie 7): *Stanisławowo*, wś w gm. Juchnowiec Dolny, podl. (*Станиславово-Сольники* 1878–1886, *Stanisławowo* 1916); *Stanisławowo*, wś w gm. Biezuń, maz. (*Stanisławów ... w Stanisławowie* 1863); *Stanisławowo*, wś w gm. Wierzbinek, wlkp. (1921); *Stanisławowo*, cz. wsi Grodziec, dawniej wś w gm. Czerwińsk nad Wisłą, maz. (*Grodziec-Stanisławowo* 1921, *Stanisławowo* 1982); *Stanisławowo*, wś w gm. Drobin, maz. (1911); *Stanisławowo*, wś w gm. Pomiechówek, maz. (*K. Aleksandrowska* 1839, *Stanisławowo* 1921); *Stanisławowo*, wś w gm. Serock, maz. (1874). Tę samą postać morfologiczną ma nazwa wsi w gm. Cedry Wielkie (pom.), która została nadana urzędowo po 1945 roku zamiast dawnej nazwy niemieckiej. Toponimy te denotują obiekty przede wszystkim na Mazowszu, Podlasiu, Pomorzu i w Wielkopolsce.

Kolejną grupę stanowią nazwy zestawione, w których człon utożsamiający ma postać ojkonimu odantroponimicznego z suf. *-ów*, *-owo*, a człon dyferencyjny, dodawany zwykle w celu odróżnienia dwu obiektów o tej samej nazwie, ma formę odmiejscowego przymiotnika, wyrażenia przyimkowego z nazwą miejscową lub został utworzony od przymiotników *mały*, *duży/wielki* bądź liczebników *pierwszy*, *drugi*: †*Stanisławowo Osieckie*, nieistniejąca dziś wieś w gm. Czerwińsk nad Wisłą, maz. (1921); *Stanisławów Duży*, wś w gm. Kamionka, lub. (*Stanisławów Wielki*

⁸ Prawdopodobnie nazwa *Moskwa* (1885), podobnie jak *Kolonia Aleksandrowska* (1839), zostały symbolicznie zastąpione odpowiednio nazwami *Stanisławów* i *Stanisławowo* (NMPol XV 138, 144).

⁹ Dodać tu należy również nazwę obiektu istniejącego co najmniej od XVI wieku (pierwotnie jako Ruda Stolim, następnie Stel(i)mów, a od 1815 r. *Stanisławów*) (NMPol XV 141).

1865, *Stanisławów Duży* 1867); *Stanisławów koło Legionowa*, dziś *Stanisławów Drugi*, wś w gm. Nieporęt, maz. (*Stanisławów* 1921, *Stanisławów koło Legionowa* 1971); *Stanisławów koło Rembelszczyzny*, dziś *Stanisławów Pierwszy*, wś w gm. Nieporęt, maz. (Kolonja Nieporęcka *Stanisławów* 1824); *Stanisławów Lipski*, wś w gm. Czerniewice, maz. (Z Kolonii *Stanisławów* 1810, *Stanisławów-Lipie* 1867, *Stanisławów Lipski* 1877); *Stanisławów Mały*, cz. wsi Michałówka, dawniej wś w gm. Abramów, lub. (*Stanisławów ... na kolonii Stanisławów* 1865, *Stanisławów Mały* 1867); *Stanisławów Sierakowicki*, przysiółek, dawniej wś w gm. Gostynin, maz. (*Stanisławów Kr. 1802–1803*, *Stanisławów Sierakowski* 1921, *Stanisławów Sierakowicki* 1972); *Stanisławów Studziński*, wś w gm. Czerniewice, maz. (*Hołędry Stanisławowskie ... w Kolonij Stanisławowskiej* 1818, *Stanisławów-Studzianki* 1867, *Stanisławów Studziński* 1877). Wszystkie wymienione zestawienia (poza jedną nazwą) dotyczą obiektów z lokalizacją mazowiecką.

Imię *Stanisław* stanowi także podstawę dwóch toponimów z wtórnym suf. *-ka*: *Stanisławka*, wś w gm. Wąwolnica, lub. (*Stanisławów* 1827, *Stanisławka* 1877); *Stanisławka*, wś w gm. Sitno, lub. (*Stanisławowka* 1802, *Stanisławka* 1827), a także nazwy miejscowej z suf. *-(ów)ka*: *Stanisławówka*, wś w gm. Dubienka, lub. (1890 — od im. *Stanisław* lub od nazwy pobliskiej miejscowości *Stanisławów*) oraz ojkonomu z suf. pluralnym *-ki*: *Stanisławki*, wś w gm. Grabów, łódz. (*Stanisławów* 1869, *Stanisławki* 1960). Ponadto wymienić należy nazwę *Stanisławie* w gm. Bukowiec, kuj.-pom. (*Stanisławie*, folwark 1835), utworzoną od imienia właściciela wsi Stanisława Łębińskiego.

Imię żeńskie *Stanisława* zostało utrwalone tylko w jednej nazwie miejscowej powstałej w XIX wieku (*Stanisława*, kol. 1881, 1890). Ojkonom bezsufiksalny, formalnie równy imieniu żeńskiemu, pierwotnie był nazwą kolonii, a następnie wsi w gm. Kawęczyn (wlkp.)¹⁰.

Toponimy z nowszą metryką desygnują obiekty zlokalizowane na Mazowszu, Lubelszczyźnie, w Wielkopolsce, Małopolsce. Historycznie są to w większości ziemie Królestwa Polskiego, na których w XIX wieku przebiegała planowa kolonizacja, m.in. w związku z uwłaszczeniem chłopów i rozwojem przemysłu. Niewątpliwie na tak znaczną frekwencję nazw pochodzących od imienia *Stanisław* (około 70 jednostek) wpływ miała utrzymująca się popularność imienia, ale także zwrot ku tradycji w okresie zaborów (w tym ku imiennictwu uznawanemu za rodzime). Duże znaczenie mógł mieć również kult świętych Stanisławów (pochodzenia polskiego), mający szeroki zasięg geograficzny i chronologiczny. Święty Stanisław ze Szczepanowa w okresie zaborów (a wcześniej w czasach rozbitcia dzielnicowego) był symbolem jedności narodowej (zob. m.in. Malec, 1994a,

¹⁰ O nazwach miejscowych utworzonych od imion kobiecych, ich frekwencji i czasie powstania w związku ze zmianami społeczno-kulturowymi, m.in. z usamodzielnieniem się kobiet w różnych sferach życia, zob. m.in. Karpluk (1955), Skowronek (2019), Czopek-Kopciuch (2017).

s. 65–71). Część spośród wymienionych wyżej nazw to onimy o charakterze pamiątkowym, nadane dla uczczenia i upamiętnienia różnych osób, w tym króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

3. OJKONIMY UTWORZONE OD FORM POCHODNYCH IMIENIA *STANISŁAW*

Już w okresie staropolskim istniało wiele form skróconych od imienia *Stanisław* o zróżnicowanej budowie morfologicznej (zob. Malec, 1982; SSNO). Część z nich zachowała się w toponimii Polski. Są to formy: *Stach*, *Stasz(o)*, *Staszek*, *Stachel*, *Stachura*, *Stan/Stań*, *Stan(i)ek*, *Stańko*, *Stanisz*, *Stanięta*, *Stanioch*, *Staniątko* oraz skrócenia rekonstruowane na podstawie nazw miejscowych: **Stanom(a)*, **Stanim(a)*. Nie zawsze wiadomo jednak czy w podstawie ojkonimu znajduje się derywat funkcjonujący jako imię, czy jako drugie określenie (lub nazwisko), a także czy nazwa miejscowa motywowana jest skróceniem imiennym, czy apelatywem. Ponadto niektóre formy pochodne można łączyć zarówno z imieniem *Stanisław*, jak i *Stanimir*. W przeciwieństwie do nazw miejscowych motywowanych pełną formą imienia toponimy z formą skróconą w podstawie należą w dużej części do starszej warstwy nazewnictwa geograficznego, choć i tu nie brak nazw powstałych po XVI wieku i nadań urzędowych po 1945 roku.

3.1. Spośród derywatów imienia *Stanisław* większą frekwencję w tworzeniu form ojkonimicznych wykazywało skrócenie *Stan/Stań*. Odnajdujemy je w nazwach dzierżawczych z suf. *-ew* (pierwotnie *-ewo*), *-owo*, *-in*: *Staniew*, wś w gm. Koźmin, wlkp. (de *Stanevo* 1291, *Staniew* 1789); *Stanowo*, wś w gm. Dzierżoń, pom. (*Woysewite* (1360) XIV, *Wosgewiten ader Stanaw* 1437, villae ... *Stanowo* 1647 — pierwotnie **Wojszewice*, od XV w. *Stanowo*); †*Stanowo*, wś zaginiona koło Gdańska (*Stanowe* 1178); *Stanin*, dziś dwie wsi *Stanin* i *Nowy Stanin* w gm. Stanin, lub. (*Sthanin* 1484), oraz w nazwach patronimicznych z suf. *-ewice*, *-owice*: *Staniewice*, wś w gm. Postomino, zachpom. (*Staniuithze* 1285); *Staniovice*, wś w gm. Sobków, święt. (*Staneuicze* 1331); *Stanowice*, wś w gm. Bogdaniec, lubus. (nazwa zniemczona *Streueniz* (!) 1300, de *Stennewitz* 1319); *Stanowice*, wś w gm. Leszczyny, śl. (*Stanowitz* ok. 1300). Derywat odimieny *Stan* zachowany jest także w nazwie *Stany* (dziś dwie wsi *Stany Duże* i *Stany Małe* w gm. Suchożebry, maz.), mającej formę liczby mnogiej typowej dla nazw rodowych — *Stany*, z *Stanów* 1569. Taką postać ma również ojkonim *Stany*, denotujący wieś w gm. Przystajń (śl.), który pochodzi jednak od nazwiska założyciela Stanisława Stana (*Kuznica* ... *Stanowska* 1588, *Stany* 1787).

Kilka toponimów z dawną metryką pochodzi od skróconych nazw osobowych *Stan(i)ek*, *Stańko*. Znalazły się one w podstawie nazwy patronimicznej †*Stankowice* (os. zaginiona, kuj.-pom. — *Stancouicze* 1432) oraz toponimów

posesywnych z suf. *-owa, -owo*: *Stańkowa*, wś w gm. Olszanica, podkarp. — in villa *Stankowa Vola* 1481, *Stankawa* (!) 1508; *Stańkowa*, wś w gm. Łososina Dolna, młp. — de *Stancowa* 1403 — od imienia sołtysa; *Stankowo*, wś w gm. Gostyń, wlkp. — *Stanchouo* (1181)1258, *Stankowo* (1360) XV–XVII wiek.

Z późnego średniowiecza pochodzą także pierwsze zapisy nazw zestawionych z obszaru historycznego Mazowsza, w których drugi człon *Stankowięta* utworzony został od n. os. *Stanek, Stańko*, z suf. patronimicznym *-owięta*: *Chojane-Stankowięta* (wś w gm. Kulesze Kościelne, podl., 1580); †*Dzierżki-Stankowięta* (wś nieistniejąca, podl., 1580); †*Piszczaty-Stankowięta* (wś nieistniejąca, podl., 1528); *Moczydły-Stanisławowięta* (wś w gm. Szepietowo-Stacja, podl. — *Moczydły Sthankowiętha* 1580).

Imienne formy pochodne *Stasz(o)*, *Staś* mogły motywować ojkonim *Stasiówka* (wś w gm. Dębica, podkarp.) z wahaniami w wygłosie podstawy (*Stasiówka* (1441), *Staszowka* (1470–1480)). N. os. *Stasz(a)* stanowiła także podstawę nazwy patronimicznej †*Staszowice* (wś zaginiona, dlśl., ok. 1300, z suf. *-owice*) oraz nazw dzierżawczych z suf. *-ów, -in*: *Staszów* (mto, podkarp. — de *Stassow* 1325–1327); †*Staszyn* (os. zaginiona, wlkp. — *Stasin* (1243) XVIII wiek). Od skróceń *Staszek, Stasz* pochodzi ojkonim *Staszkówka*, z suf. *-ówka* (w gm. Gorlice, młp. — *Stascowca* 1382).

Forma skrócona *Stanisz* motywowała ojkonim *Staniszewice* (wś w gm. Chynów, maz. — hereditatibus *Staniszeuicze* 1313, z suf. *-ewice*), n. os. *Stachel* — nazwę miejscową *Stachlew* (wś w gm. Łyszkowice, łódz. — *Stachlevo* (1359)), n. os. *Stanięta* — nazwę geograficzną *Stanęcin* (dawniej wś w gm. Podegrodzie, dziś cz. wsi Olszana, młp. — *Stanantino* (1293), z suf. *-ino*, wtórnie *-in*), n. os. **Stanom(a)* — toponim *Stanomin* (wś w gm. Dąbrowa Biskupia, kuj.-pom. — de *Stanomino* 1394), a być może n. os. **Stanim(a)* — onim *Stanomino* (pierwotnie **Stanimin* (nazwa zniemczona *Standemin* 1495), wś w gm. Białogard, zachpom.). U podstaw toponimu *Staniątki* (wś w gm. Niepołomice, młp. — ecclesie de *Stanantek* (1238), de *Staniatky* (1241)) tkwi natomiast derywat *Staniątko*.

3.2. Pierwsze zapisy nazw miejscowych od form pochodnych imienia *Stanisław* notowane są również w wieku XVIII¹¹. Są to onimy: *Staniochy*, cz. wsi Świątki w gm. Klonowa, łódz. — *Stanioch* Pustkowie 1783, od n. os. *Stanioch*; *Staniszewskie*, wś w gm. Raniżów, podkarp. — *Staniszowskij* 1779–1783, od n. os. *Stanisz*, z suf. *-owskiel-ewskie*; *Stanowo*, wś w gm. Bodzanów, maz. — *Stanowo* 1784, od n. os. *Stan*, z suf. *-owo*¹²; *Stańków*, wś w gm. Chełm, lub. — *Stankow* 1783–1784, od im. właściciela *Stanko, Stańko*, z suf. *-ów*; *Stachura*, wś w gm. Mniów,

¹¹ Z XVII wieku pochodzi zapis *Kłopoty Staszewieta* (1676) — drugi człon zestawienia od n. os. *Stasz*, z suf. *-ewięta* (od XVIII wieku w. *Stanisławy*, w formie lm., w miejsce nazwy *Staszowięta*) NMPol IV 530.

¹² Pierwsze zapisy nazwy wsi to: *Myschewo (Mystewo)* (1319), *Misszewo* (1417) NMPol XV 152.

święt. — *Stachura* 1783–1784, od n. os. *Stachura*; *Stasiówka*, wś w gm. Łomazy, lub. — *Staszowka* 1775, pierwotnie od n. os. *Stasz(o)*, z suf. *-ówka*; *Staszów*, wś w gm. Kozienice, maz. — Międzyzyleś, czyli *Staszow* 1783–1784. Od nazwiska *Stankowicz* (to od n. os. *Stanek*, *Stanko*) powstała nazwa młyna *Stankowicze*, a następnie osady w gm. Mielnik (podl.), dziś cz. wsi Maćkowicze — [Młyn *Stankowicze*] 1774. Deminutywna forma imienia *Stas* motywowała drugi człon zestawienia *Miodusy-Stasiowięta* (wś w gm. Wysokie Mazowieckie, podl., 1783), z suf. *-owięta*.

3.3. Z XIX i XX wieku pochodzą pierwsze zapisy ojkonimów, które odnoszą się do obiektów zlokalizowanych na Mazowszu i Lubelszczyźnie: †*Staniów* (kol. notowana do 1933, dawniej wś w gm. Kowala, maz., 1890, od n. os. *Stań*, z suf. *-ów*); *Staniszówka* (cz. wsi Basinów, dawniej wś w gm. Magnuszew, maz., 1890, od n. os. *Stanisz*, z suf. *-ówka*); *Stachów* (cz. wsi Augustów, dawniej wś w gm. Grabów nad Pilicą, maz. — *Nowy Stachów*, *Stachów* 1877, od n. os. *Stach*, z suf. *-ów*); *Stachowo* (wś w gm. Naruszewo, maz. — *Wronino Stachowo* 1918, z suf. *-owo*); *Stachowo* (wś w gm. Lesznawola, maz., 1921); *Stasin* (kol., dawniej wś w gm. Chodel, lub. — *Stasin*, folw. 1877, od n. os. *Stas* lub *Stasia*, z suf. *-in*); *Stasin* (wś w gm. Józefów, lub., 1877); *Stasin* (wś w gm. Konopnica, lub., 1878); *Stasin* (wś w gm. Wojciechów, lub., 1921); *Stasin* (wś w gm. Długosiodło, maz., 1875); *Stasin* (wś w gm. Paradyż, łódz., 1875); *Stasin* (wś w gm. Paprotnia, maz., 1921); *Stasin* (wś w gm. Sabnie, maz., 1890); *Stasin* (cz. wsi Jaranowo, dawniej wś w gm. Bądkowo, kuj.-pom., 1877); *Stasin* (cz. wsi Kosinowo, dawniej wś w gm. Włocławek, kuj.-pom., 1877); *Stasin* (dziś *Stasin Dolny*, wś w gm. Siedliszcze, lub., 1890); *Stasinów* (wś w gm. Radzyń Podlaski, 1877, od n. os. *Stas*, *Stasia*, z suf. *-ów*); *Stasinów* (wś w gm. Tłuszcz, maz., 1919); *Staszówka* (cz. wsi Hucina, dawniej wś, podkarp. — *Hucina-Staszówka* 1952, człon drugi od n. os. *Stasz*, z suf. *-ówka*); *Staszyn* (cz. wsi Kępie, dawniej wś w gm. Kozłów, młp. *Staszyn* 1827, od n. os. *Stasz(a)*, z suf. *-in*).

Odnosić należy również nazwy, które zostały wprowadzone urzędowo po 1945 roku w miejsce wcześniejszych nazw niemieckich lub ziemczonych (na ziemiach północnych i zachodnich), np.: *Stachowice* (dlśl.), *Stachowiczki* (dlśl.), *Stanięcino* (pom.), *Staniszów* (dlśl.), *Stankowice* (dlśl.), *Stankowo* (warm.-maz.), *Stanowo* (warm.-maz.), *Stanów* (lubus.), *Staszkowo* (warm.-maz.), *Staszowice* (dlśl.), *Stasin* (dlśl.).

4. PODSUMOWANIE

Przedstawione w artykule porównawcze zestawienie ojkonimów odantroponimicznych od imienia *Stanisław*, jego form żeńskich i derywowanych miało na celu ukazanie częstotliwości użycia w nazwach miejscowych Polski jednego

z najpopularniejszych imion słowiańskich, które w związku z żywym kultem świętego Stanisława ze Szczepanowa weszło również do kanonu imion chrześcijańskich. Z pewnością imię to wraz z derywatami stanowi jedną z najczęstszych podstaw antroponimicznych w toponimii Polski.

Do starszej warstwy ojkonimów utworzonych od złożenia *Stanisław* do końca XVI wieku zaliczyć można jedynie ok. 10 nazw. Są wśród nich patronimika na *-ice* (*Stanisławice*), nazwy dzierżawcze z suf. *-j-* (*Stanisław*, *Stanisławie*), *-ów* (*Stanisławów*), *-owo* (*Stanisławowo*). Z wieków średnich pochodzi natomiast znacznie więcej ojkonimów (około 30), które mają w podstawie formy pochodne imienia *Stanisław*, takie jak: *Stan/Stań* (około 10 ojkonimów), *Staniek*, *Stańko* (8 wraz z nazwami zestawionymi, w których jeden człon ma postać *Stankowięta*), *Stasz(o)*, *Staś* (5), *Stanisz* (1), *Stachel* (1), *Stanięta* (1), *Staniątko* (1) oraz rekonstrukcje imienne **Stanom(a)*, **Stanim(a)* (2). Są to głównie nazwy posesywne z suf. *-ew*, *-ewo* (*Staniew*, *Stachlew*), *-ów* (*Staszów*), *-owo* (*Stanowo*, *Stankowo*), *-owa* (*Stańkowa*), *-in* (*Stanin*, *Staszyn*, *Stanomin*), *-ówka* (*Stasiówka*, *Staszkówka*) oraz nazwy patronimiczne na *-owice* (*Staniowice*, *Stanowice*, *Stankowice*, *Staszowice*), *-ewice* (*Staniszewice*), *-ęta* (w zestawieniach typu *Chojane-Stankowięta*). W formie pluralnej występują nazwy *Stany*, *Staniątki*. Żadna z nazw średniowiecznych nie była motywowana imieniem żeńskim *Stanisława* lub jego skröczeniami, co wiąże się z panującą wówczas sytuacją społeczno-kulturową i dominującym patriachatem. Większa koncentracja nazw miejscowych od imienia *Stanisław* występuje w Polsce południowej, natomiast toponimy od form pochodnych zlokalizowane są w różnych regionach kraju (przeważnie są to wystąpienia jednostkowe).

Nowsza warstwa toponimiczna zdominowana jest przez nazwy utworzone w XIX i XX wieku (głównie na obszarze dawnego Królestwa Polskiego) od imienia pełnego (około 70 jednostek), co najprawdopodobniej ma związek z kultem świętych Stanisławów (zwłaszcza kultem Stanisława ze Szczepanowa, trwającym nieprzerwanie od wczesnego średniowiecza), a także z podtrzymywaniem tradycji patriotycznych w trudnych czasach niewoli (w tym z ponownym zainteresowaniem imionami uznawanymi za rodzime). W tej grupie nazw miejscowych wymienić można następujące onimy: *Stanisławów* (48), *Stanisławowo* (7), *Stanisławka* (2), *Stanisławówka* (1), *Stanisławki* (1), *Stanisławie* (1) oraz zestawienia typu *Stanisławowo Osieckie*, *Stanisławów koło Rembelszczyzny*, *Stanisławów Mały* (8). Wśród nich znajdują się nazwy upamiętniające króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (też inne osoby, np. założycieli osad). Skröceni a imienia dwuczłonowego stanowią podstawę co najmniej 18 toponimów nadanych w XIX i XX wieku, takich jak: *Staniów*, *Staniszówka*, *Stachów*, *Stasin*, *Staszyn*, *Stasinów*, *Staszówka*. Znaczna część nazw miejscowych należących do młodszej warstwy chronologicznej to dawne nazwy kolonii, folwarków, wsi włościańskich, ale też osad leśnych, gajówek. Współcześnie są to nazwy wsi, części wsi lub miast, a także nazwy osad i przysiółków, które w przeszłości funkcjonowały w większości jako odrębne jednostki osadnicze. Nie można pominąć także nominacji

osiemnastowiecznych (po 9 nazw z imieniem *Stanisław* w podstawie i od form derywowanych) oraz nazw nadanych urzędowo po 1945 roku (kilkanaście toponimów).

Na przykładzie wymienionych w artykule nazw miejscowych obserwujemy zjawiska typowe dla nazewnictwa miejscowego, m.in. wahania sufiksów, zanik nazwy w związku z nietrwaniami obiektu, polireferencjalność (np. nazwa *Stanisławów* odnosi się do ponad 50 obiektów) i polionimię (obejmującą zmiany leksykalne, renominacje, formy oboczne). Większość nazw została utworzona przy użyciu sufiksów patronimicznych i dzierżawczych. Do rzadkości należą nazwy w formie pluralnej (co najwyżej jedną nazwę można uznać za nazwę rodową). Spotyka się natomiast zestawienia toponimiczne z członem odimiennym oraz dziewiętnastowieczne złożenia typu *Stasiolas*, *Stasiopole*.

SKRÓTY

dlśl. — woj. dolnośląskie
 gaj. — gajówka
 gr. — gromada
 kol. — kolonia
 kuj.-pom. — woj. kujawsko-pomorskie
 leśn. — leśniczówka
 lub. — woj. lubelskie
 lubus. — woj. lubuskie
 łódz. — woj. łódzkie
 maz. — woj. mazowieckie
 młp. — woj. małopolskie
 n. os. — nazwa osobowa
 os. — osada
 podkarp. — woj. podkarpackie
 podl. — woj. podlaskie
 pom. — woj. pomorskie
 przys. — przysiółek
 śl. — woj. śląskie
 święt. — woj. świętokrzyskie
 warm.-maz. — woj. warmińsko-mazurskie
 wlkp. — woj. wielkopolskie
 wś — wieś
 zachpom. — woj. zachodniopomorskie

LITERATURA

- AntrP = A. Cieślíkowa (red.) (2013). *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku* [Polish Anthroponymy of the 16th–18th Century] (t. 4). Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- Bijak, U. (2001). Imię *Kazimierz* i jego derywaty w toponimii polskiej [The name *Kazimierz* and its derivatives in Polish toponymy]. W: A. Cieślíkowa i B. Czopek-Kopciuch (red.), *Toponimia i oronimia* [Toponymy and Oronymy] (s. 125–135). Kraków: DWN.

- Bijak, U. (2021). Polish anthroponym-derived geographical names (An overview). W: A. Choleva-Dimitrova, M. Vlahova-Angelova, & N. Dancheva (red.), *Proceedings of the International Onomastic Conference "Anthroponyms and Anthroponymic Researches in the Beginning of 21st Century"* (s. 29–41). Sofia: Bulgarian Academy of Sciences.
- Czopek-Kopciuch, B. (2013). Frekwencja i geografia imion najrzadziej nadawanych Polsce w latach 1995–2010 [The frequency and geography of names most rarely given in Poland during the years 1995–2010]. *Onomastica*, 57, 71–93.
- Czopek-Kopciuch, B. (2017). Imię *Maria* w polskiej ojkonimii [The personal name *Maria* in Polish oikonymy]. *Onomastica*, 61(2), 43–51.
- Fros, H. i Sowa, F. (2004). *Księga imion i świętych* [The Book of Names and Saints] (t. 5). Kraków: WAM.
- Grzenia, J. (2002). *Słownik imion* [Dictionary of Names]. Warszawa: PWN.
- Górny, H. (2011). Obraz idei współzycia Słowian zachowany w toponimii Polski — na przykładzie nazw miejscowych motywowanych wybranymi imionami dwuczłonowymi [The image of the idea of Slavic co-existence preserved in Polish toponymy — based on the example of place names motivated by compound names]. *Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Russologica*, 4, 65–76.
- Górny, H. (2017a). Imię *Cz(ś)cibor* w polskiej antroponimii i toponimii [The name *Cz(ś)cibor* in Polish anthroponymy and toponymy]. *Onomastica*, 61(2), 129–141.
- Górny, H. (2017b). Słowiańskie imiona dwuczłonowe zachowane w najstarszych polskich toponimach (rekonesans) [Slavic compound names recorded in the oldest Polish toponyms (reconnaissance)]. *Onomastica*, 61(1), 255–264.
- Górny, H. (2018a). Imiona złożone o pierwotnym znaczeniu związanym z życiem rodzinnym w polskiej antroponimii i toponimii [Compound names with a primary meaning related to family life in Polish anthroponymy and toponymy]. W: M. Graf, W. Hofmański i P. Graf (red.), *Z nazwą w świat. Filologiczna podróż z Profesorem Ireną Sarnowską-Gieffing* [With a Name to the World. A Philological Journey with Professor Irena Sarnowska-Gieffing] (s. 195–208). Poznań: Instytut Naukowo-Wydawniczy MAIUSCULA.
- Górny, H. (2018b). Polish name-based toponyms from a historical and cultural perspective. *Onomastica Uralica*, 12, 149–162.
- ISNP = *Internetowy słownik nazwisk w Polsce* [The Internet Dictionary of Polish Surnames]. <https://nazwiska.ijp.pan.pl/>
- Karpluk, M. (1955). Polskie nazwy miejscowe od imion kobiecych [Polish place names derived from female names]. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1, 111–160.
- Magda-Czekaj, M. (2019). Imię *Zofia* w kontekście językowym, kulturowym i religijnym [The name *Zofia* in the linguistic, cultural and religious context]. W: A. Rygorowicz-Kuźma i K. Rutkowski (red.), *Nazwy własne w języku, literaturze i kulturze. Księga dedykowana profesor Zofii Abramowicz* [Proper Names in Language, Literature and Culture. Book Devoted to Professor Zofia Abramowicz] (s. 55–71). Białystok: Wydawnictwo UB.
- Malec, M. (1971). *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych* [Morphological Structure of Old Polish Compound Names]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Malec, M. (1982). *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych* [Old Polish Personal Names Abbreviated from Compound Names]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Malec, M. (1994a). Imiona chrześcijańskie o rodowodzie słowiańskim [Christian names of Slavic origin]. *Studia historycznojęzykowe*, 1, 65–71.
- Malec, M. (1994b). *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce* [Christian Names in Medieval Poland]. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- NMPol = Rymut, K., Czopek-Kopciuch, B. i Bijak, U. (red.). (2001, 2018). *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany* [Place Names of Poland. History. Origin. Changes] (t. 4, 15). Kraków: DWN, Instytut Języka Polskiego PAN.

- Rymut, K. (1995). *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych* [Dictionary of Given Names Currently Used in Poland]. Kraków: IJP PAN.
- Rymut, K. (2001). *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny* [Names of Poles. Historical and Etymological Dictionary] (t. 2). Kraków: DWN.
- Skowronek, K. (2013). Imiona „wielkomiejskie” w latach 1995–2010 w perspektywie statystyczno-onomastycznej i społeczno-kulturowej [The newest „big city” given names in a statistical-onomastic and sociocultural perspective]. *Onomastica*, 57, 95–127.
- Skowronek, K. (2019). Antropologia feministyczna i historia kobiet a onomastyka — miejsca wspólne (na przykładzie chrześcijańskich imion żeńskich obecnych w nazwach miejscowych) [Feminist anthropology and the history of women and onomastics — common points (based on the example of Christian female names used in toponyms)]. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*, 14, 218–234.
- Sowa, F. (2003). Imię *Stanisław* w słowiańskiej tradycji onomastycznej [The name *Stanisław* in Slavic onomastic tradition]. *Folia Historica Cracoviensia*, 9, 177–184.
- SSNO = Taszycki, W. (red.). (1977). *Słownik staropolskich nazw osobowych* [Dictionary of Old Polish Personal Names] (t. 5). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Swoboda, P. (2013). Imiona częste w Polsce w latach 1995–2010 oraz ich zróżnicowanie w czasie i przestrzeni [Given names frequent in Poland during the years 1995–2010 and their temporal and geographical diversification]. *Onomastica*, 57, 19–69.
- Wójcik, U. (2017). Mazowieckie toponimy motywowane słowiańskimi imionami złożonymi [Mazovian toponyms motivated by Slavic compound names]. *Onomastica*, 61(2), 303–321.

SUMMARY

THE NAME *STANISŁAW* AND ITS DERIVATIVES IN THE OIKONYMY OF POLAND
IN ITS HISTORICAL AND CULTURAL ASPECT

The article is devoted to Polish deanthroponymic oikonyms created from the name *Stanisław* and its derivatives. The aim of the paper was to show the frequency of one of the most popular male names and its numerous derivative forms in place names, both the oldest ones, created by the end of the 16th century, and newer ones, created later in the 18th century, and especially in the 19th and in the first half of the 20th centuries. The name *Stanisław* was the basis of few (approx. 10) toponyms (patronymic with the suffix *-ice*, possessive with *-j-*, *-ów*, *-owo*) included in the oldest naming layer. Many more medieval oikonyms (about 30) have as their basis the derivatives of the name *Stanisław* (*Stan/Stań*, *Staniek*, *Stańko*, *Stasz(o)*, *Staś*, *Stanisz*, *Stachel*, *Stanięta*, **Stanom(a)*, **Stanim(a)*, **Staniątek*). These are possessive names with suffixes *-ew*, *-ewo*, *-ów*, *-owo*, *-owa*, *-in*, *-ówka*, patronymic names ending with *-owice*, *-ewice*, *-ęta* and plural names *Stany*, *Staniątki*. The 18th century bestowals refer to 9 place names from the name *Stanisław* and about 9 from its derivatives, while approx. 70 oikonyms with a full name in the base and approx. 20 toponyms motivated by shortened form of compound name come from the 19th and 20th centuries. Many of names are certainly related to the cult of St. Stanislaus. Among them there are also names commemorating King Stanisław August Poniatowski and founders of settlements. Over a dozen toponyms were officially introduced after 1945 to replace German or Germanized names with Polish ones.

Keywords: Christian name of Slavic origin, derivative forms, deanthroponymic oikonyms, chronological layers, motivation